

Vapaaehtoistoiminnan Info

Satakunnan valikkoryhmät

Infon sisältö

- Käsitteitä
- Historiaa
- Vapaaehtoistoiminnan periaatteet
- Vapaaehtoistointaan liittyviä lakeja ja ohjeita
- Vapaaehtoistointaa järjestävät tahot
- Tilastotietoa vapaaehtoistoinnasta
- Minä vapaaehtoistyöntekijänä
- Vapaaehtoistoiminnan motiivit
- Arvojen pohdintaa
- Vapaaehtoistointaan liittyvää kirjallisuutta ja lisämateriaalia

Vapaaehtoistoiminnan määritelmä

”Palkatonta ja kaikille avointa toimintaa, jota tehdään omasta vapaasta tahdosta ja joka hyödyttää perheen ja ystäväpiirin ulkopuolella olevaa kolmatta osapuolta”
(Euroopan parlamentin mietintö 2008)

”Palkatonta ja vastikkeetonta yksittäisten ihmisten tai yhteisöjen hyväksi tehtävää työtä, jolla ei tule korvata työsuhteessa tai ammatinharjoittajana olevan henkilön työtä”
(Oikeusministeriö 2018)

”Halua osallistua ja vaikuttaa ja sen tulisi olla kaikkien kansalaisoikeus”
(Laimio & Välimäki 2011)

Vapaaehtoistoiminnan muotoja

Vapaaehtoistoimintaa:

- Saman kokemuksen omaavien keskinäinen tuki – vertaistoiminta
- Toisten ihmisten auttaminen – palvelua tuottava vapaaehtoistoiminta
- Erityistä tukea tarvitsevien vapaaehtoisen tuki – tuettu vapaaehtoistoiminta
- Yhteiskunnallinen osallistuminen – kansalaisvaikuttaminen ja yhdistystoiminta

Muuttuvan toimintaympäristön mukanaan tuomat mahdollisuudet:

- Verkossa tapahtuva vapaaehtoistoiminta (sosiaalisen median kuvien ja videoiden tekijä, keskustelupalstan ylläpitäjä, kotisivujen ja some-kanavien päivittäjä...)
- Pop up-vapaaehtoistoiminta (keikkavapaaehtoistyöntekijä, tempausten ja kampanjoiden toteuttaja...)

Vapaaehtoistoiminta = vapaaehtoistyö

- Vapaaehtoistoiminta / vapaaehtoistyö on erotettava vastikkeellisesta palkkatyöstä
- 1980-luvulla käsite vapaaehtoistoiminta vakiinnutti asemansa yhdistystoiminnassa
- Vapaaehtoistoiminta nähdään kollektiivisena toimintana, vapaaehtoistyö konkreettisemmän yksilöllisen tehtävän suorittamisena
- Vapaaehtoistyö käsitteellä korostetaan tekemisen tärkeyttä, kyseessä on yhtä arvokas työ kuin palkkatyö
- Vapaaehtoistyö on käsitteenä kansainvälinen (voluntary work, frivilligt arbete)

Aktiivinen kansalaisuus

- Vaikuttamista itselle tärkeäksi koettuihin asioihin
 - Toimintaa yhteiseksi hyväksi
 - Vastuun ottamista yhteisistä asioista
 - Oma-aloitteista ja vapaaehtoista
 - Syntyy kohtaamisessa ja vuorovaikutuksessa
 - Vahvistaa yhteenkuuluvuutta
-
- Aktiivisen kansalaisuuden arvot ja asenteet pohjautuvat kiinnostukseen yhteisiä asioita kohtaan, yhteiskunnan pelisääntöjen kunnioittamiseen, suvaitsevaisuuteen, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja kykyyn sietää erilaisuutta

Historiaa 1

- 1800-1900-luku
maatalousyhteiskunta
hyväntekeväisyys, rouvasväenyhdistykset
SPR 1877, Suomen Mielenterveysseura 1897
Martat 1899
- 1920-luku
kansalaissodan jälkeinen aika
köyhäinhoito, hyväntekeväisyysyhdistykset
MLL 1920
- 1930-luku
lama- ja pula-aika
valtion tiukka vastuu (huoltolait)
järjestöt jäsenten etujen ajajina
Suomen Syöpäyhdistys 1936, Invalidiliitto 1938
- 1939-1945
maailmansodan aika
järjestöjen perustoiminta keskeytyi
sodasta kärsiviä ihmisryhmiä koskevat lait
Väestöliitto 1941, Hengitysliitto 1941

Historiaa 2

- 1945- jälleenrakentamisen aika
järjestöt täydentävänä apuna
erityisryhmien aseman kehittäminen
Invalidihuoltolaki 1946
- 1960-1970-luku hyvinvointivaltion synty
Kansanterveyslaki 1972
nuoriso- ja opiskelijayhdistykset
Allergia- ja astmaliitto 1969, Eläkeliitto 1970,
Kynnys ry 1973
- 1980-luku sosiaaliturvan laajeneminen
Sosiaalihuoltolaki, VALTAVA-uudistus 1984
järjestöjen palvelutoiminta lisääntyi (ostopalvelut)
järjestötoiminnan pirstoutuminen
Vapaaehtoistyön neuvottelukunta (Helsinki) 1986

Historiaa 3

- 1990-luku
 - hyvinvointivaltion kriisi
 - palvelurakenteiden monipuolistaminen
 - vapaaehtoistoiminnan tunnustaminen
 - vapaaehtoistoiminnankeskusten synty
 - kansainvälinen ulottuvuus järjestötoimintaan
 - Vapaaehtoistoiminnan neuvottelukunta (Pori) 1990
 - Kansalaisareena ry 1993
- 2000-luku-
 - järjestötalojen synty
 - järjestö – kunta yhteistyö vahvistuu
 - osallisuus laajenee (korkea työttömyysaste)
 - vapaaehtoistoiminnan kehittäminen
 - Satakunnan Järjestöyhteistyöryhmä JYTRY 2008
 - järjestöjen fuusiot (SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry 2012)

Vapaaehtoistoiminnan periaatteet

- Vapaaehtoisuus
- Tasa-arvoisuus
- Vastavuoroisuus
- Palkattomuus
- Ei-ammattimaisuus
- Luotettavuus ja sitoutuminen
- Luottamuksellisuus ja vaitiolo
- Suvaitsevaisuus
- Puolueettomuus
- Kohderyhmän / -henkilön ehdoilla toimiminen
- Yhteistyö
- Yhteisöllisyys
- Oikeus tukeen ja ohjaukseen
- Toiminnan ilo ja ihmisenä kasvaminen

Vapaaehtoistoiminnan periaatteet 1

- Vapaaehtoisuus
 - oma halu, mielekäs toiminta, ajankäyttö
- Tasa-arvoisuus
 - tasa-arvoinen kohtaaminen
- Vastavuoroisuus
 - hyvää mieltä kaikille, win – win periaate, annan - saan
- Palkattomuus
 - jokapäiväinen leipä ansaitaan muualla
- Ei-ammattimaisuus
 - tavallisen ihmisen tiedot ja taidot riittävät
 - tietoja ja taitoja vastaavat tehtävät
- Luotettavuus ja sitoutuminen
 - sovitut asiat tehdään mahdollisimman hyvin ja ajallaan omat voimavarat huomioiden
- Luottamuksellisuus ja vaitiolo
 - luottamuksellista toimintaa, edellyttää vaitioloa

Vapaaehtoistoiminnan periaatteet 2

- Suvaitsevaisuus
 - erilaisuus hyväksytään
- Puolueettomuus
 - toimitaan tasapuolisesti kaikkien edun mukaisesti
- Kohderyhmän / -henkilön ehdoilla toimiminen
 - jokainen vastaa itse elämästään, tehdään yhdessä muttei puolesta
- Yhteistyö
 - tarvittaessa ammattilaisten, omaisten ja ystävien tukena
- Yhteisöllisyys
 - toiminnan kautta muodostuu tärkeitä yhteisöjä ja ystävyyssuhteita
- Oikeus tukeen ja ohjaukseen
 - mahdollisuus mm. organisaation ja vertaisten apuun ja tukeen
- Toiminnan ilo ja ihmisenä kasvaminen
 - elinikäinen oppiminen

Vapaaehtoistoimintaan liittyviä lakeja ja ohjeita 1

- Suomessa ei ole vielä vapaaehtoistyötä määrittävää lakia
- Oikeusministeriö vastaa vapaaehtoistyön koordinaatiosta ja kehittämisestä
- Työttömät
 - Työttömyysturvalaki (30.12.2002/1290) määrittelee työttömien vapaaehtoistyötä *"on oikeus työttömyysetuuteen ajalta, jona palkatta osallistuu tavanomaiseen yleishyödylliseen vapaaehtoistyöhön tai tavanomaiseen talkootyöhön"*
 - Työ- ja elinkeinoministeriön ohje (TEM/2414/03.01.04/2018) selventää oikeutta työttömyysetuuteen vapaaehtois- ja talkootyön aikana
- Talkootyö
 - Verohallinnon ohje Yleishyödyllisten yhteisöjen ja julkisyhteisöjen vapaaehtoistoiminnan ennakoperintäkysymykset (A102/200/2018, 4.7.2018) *"vapaaehtoistyöntekijän verovapaana arvoltaan vähäisenä tavaralahjana voidaan pitää hänelle **kiittämistarkoituksessa** annettua lahjaa, jos sen arvo on enintään 100 euroa"*
 - Talkoo-, naapuriapu- ja vaihtotyön verotus (A93/200/2018, 4.7.2018)

Vapaaehtoistoimintaan liittyviä lakeja ja ohjeita 2

- Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014)
- Työturvallisuuslain (23.8.2002/738) vapaaehtoistyötä koskeva pykälä velvoittaa vapaaehtoistyötä teettävän organisaation huolehtimaan *"että vapaaehtoistyöntekijän turvallisuudelle tai terveydelle ei aiheudu haittaa tai vaaraa"*
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679
- Tietosuojalaki (5.12.2018/1050)
- Laki nuorista työntekijöistä (19.11.1993/998)
- Tuloverolaki (30.12.1992/1535) määrittää yleishyödyllisen yhteisön verovelvollisuutta ja vapaaehtoistyöhön liittyviä etuja tai korvauksia
- Elintarvikelaki (13.1.2006/23)

Vapaaehtoistoimintaa järjestävät tahot

- Vapaaehtoistoiminta kunnissa
- Vapaaehtoistoiminta seurakunnissa
- Vapaaehtoistoiminta yhdistyksissä (kansainväliset ja valtakunnalliset järjestöt, paikallisyhdistykset)
- Muut (sairaalat, yritykset, koulutusorganisaatiot)
- Yksityinen vastikkeeton ja vapaaehtoinen työ

Tutustu Satakunnan vapaaehtoistoimintaa järjestävien tahojen [palvelukarttaan](#)

Vapaaehtoistoiminta kunnissa

- Vapaaehtoistoiminnan koordinaattorit
- Vapaaehtoistoiminnan keskuskeskukset palveluineen (asiointiapu, puhelinrinki, kerhotoiminta)
- Sovittelutoiminta rikos- ja riita-asioissa
- Luottamustoimet
- Esimerkkejä vapaaehtoistyötehtävistä
 - vanhusten palvelutalot (ulkoilukaveri, toimintaryhmän vetäjä, esiintyjä, laulattaja, tapahtumajärjestäjä ja apulainen...)
 - sairaalat
 - päiväkodit (mummu- ja vaaritoiminta)
 - maahanmuuttajien arjen tukena
 - lastensuojelu (tukihenkilö)

Vapaaehtoistoiminta seurakunnissa

- Vapaaehtoisuus on yksi tapa toteuttaa seurakunnan jäsenyyttä ja kokea osallisuutta
- Erilaisia työmuotoja (vammainen, maahanmuuttajatyö, rettiittityö, ulkoilu- ja laitosystävöityminen)
- Esimerkkejä vapaaehtoistyötehtävistä
 - kokoontumispaikat / kahvilat
 - kerhot ja viriketoiminta, kirpputorit
 - lähimmäis- / ystäväpalvelu
 - kuoro- ja musiikkitoiminta
 - messuavustaja
 - arkunkantaja
 - tempaukset, tapahtumat, keräykset (mm. Yhteisvastuu -keräys)
 - leiriavustaja, isonen
 - kahvinkeittäjä, leipoja
 - luottamustehtävät

Vapaaehtoistoiminta yhdistyksissä (kansainväliset ja valtakunnalliset järjestöt, paikallisyhdistykset)

- Satakunnassa yhteensä 4 458 rekisteröitynyttä yhdistystä (PRH 8.11.2017)
- Yhdistykset Patentti- ja rekisterihallituksen tarkoitusluokittain
 - poliittiset yhdistykset
 - ammattiin ja elinkeinoon liittyvät yhdistykset
 - sosiaali- ja terveystalouden yhdistykset (223 kpl)
 - kulttuurialan yhdistykset (kylä-, luonnonsuojelu- ja taideyhdistykset) (616 kpl)
 - vapaa-ajan yhdistykset (nuorisoyhdistykset)
 - urheilu- ja liikuntayhdistykset (515 kpl)
 - uskontoon ja maailmankatsomukseen liittyvät yhdistykset (41 kpl)
 - maanpuolustukseen ja kansainvälisiin suhteisiin liittyvät yhdistykset
 - muut yhdistykset (vapaapalokunnat, Martat, eläkeläisyhdistykset, Lions Club)
- Esimerkkejä vapaaehtoistyötehtävistä
 - useita kymmeniä eri toimintamuotoja, kuten lipaskerääjä, tukihenkilö, avustaja, ystävä, leikkilähettiläs, ryhmänohjaaja, kriisipuhelinpäivystäjä, kirpputorimyyjä, tapahtumajärjestäjä...

Muut (sairaalat, yritykset, koulutusorganisaatiot)

- Sairaalavapaaehtoistoiminta
 - OLKA-toiminta (koordinoitu järjestö- ja vapaaehtoistoiminta sairaalassa)
 - yhteistyö sairaalan ja järjestöjen välillä
 - käynnistyy Satasairaalassa vuonna 2019Tutustu [OLKA-toimintaan](#)
- Yritysvapaaehtoistoiminta
 - työntekijällä mahdollisuus käyttää työaikaan vapaaehtoistoimintaan yhdistyksessä tai yhteisössä
 - tavoite: yritys hyötyy (esim. imago) - työntekijä oppii - yhdistys tai yhteisö kehittyy (esim. tieto-taito)
 - Euroopassa nopeimmin kehittyvä vapaaehtoistoiminnan muoto
- Opiskelijavapaaehtoistoiminta
 - vapaaehtoistoiminta oppimisympäristönä
 - tavoite: vapaaehtoistoiminnan tunnettuuden lisääminen, tiedon tarjoaminen tuleville ammattilaisille mm. yhdistysten toiminnasta ja palveluista sekä verkostoituminen

Yksityinen vastikkeeton ja vapaaehtoinen työ

- Vapaaehtoistyön järjestäjän ja vapaaehtoistyöntekijän lisäksi ei ole kolmatta osapuolta organisoimassa vapaaehtoistoimintaa
- Talkootyö
 - vastikkeettomuus
 - satunnaisuus
 - tavallisen ihmisen tiedot ja taidot riittävät, ei vaadi koulutusta
 - erotettava vastikkeellisesta talkootyöstä (vapaaehtoistyöntekijän työpanos ilmainen, vastikkeen saa yhdistys)
- Naapuriapu
 - vastikkeettomuus
 - satunnaisuus
 - perustuu ystävyyteen, sukulaisuuteen tai naapuruuteen
 - työ pienimuotoisempaa kuin talkootyö

Tilastotietoa vapaaehtoistoiminnasta

- Taloustutkimus 2018

- 42 % suomalaisista tekee vapaaehtoistyötä
- 32 % 15-24-vuotiaista nuorista tekee vapaaehtoistyötä
- 69 % nuorista osallistuisi vapaaehtoistyöhön, jos pyydetäisiin mukaan
- suomalaiset tekevät vapaaehtoistyötä keskimäärin 15,36 h kuukaudessa
- satakuntalaiset tekevät vapaaehtoistyötä keskimäärin 16,43 h kuukaudessa
- vapaaehtoistyötehtävät ovat niin Suomessa kuin Satakunnassakin eniten auttamista, talkootyötä ja ystävätoimintaa
- vapaaehtoistyöstä 76 % tapahtuu Suomessa kasvotusten ja 5 % netissä
- vapaaehtoistyöstä hieman yli puolet on jonkin yhteisön (kunta, seurakunta, yhdistys, muu yhteisö) organisoimaa sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti
- Suomessa tehdyn vapaaehtoistyön arvo rahaksi mitattuna arviolta 3 miljardia euroa

Minä vapaaehtoistyöntekijänä

- Omat motiivini
- Omat voimavarani
- Omat arvoni
- Oikeuteni ja velvollisuuteni
- Itsetutkiskelua:
 - mitä vapaaehtoistyötä haluan tehdä?
 - mitä odotan vapaaehtoistyöltä?
- Pohdiskelua yhdessä organisoivan yhteisön kanssa:
 - mikä on sinulle sopivin vapaaehtoistyö?
 - mitä sinulta odotetaan?
 - mikä merkitys vapaaehtoistyölläsi on (yhteiskunta, organisoiva yhteisö, vapaaehtoistyön asiakas)?

Vapaaehtoistoimintaan liittyvää kirjallisuutta ja lisämateriaalia

- Karreinen, L., Halonen, M. & Tennilä, M. (toim.) 2010: 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan
- Kuuluvainen, S. 2015: Vapaaehtoistyön johtaminen. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi ry
- Vapaaehtoistyö, talkootyö, naapuriapu – kaikki käy 2015. Vapaaehtoistoiminnan koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä selvittävän työryhmän loppuraportti. Valtiovarainministeriön raportti – 39/2015
- Willberg, E. 2015: Vapaaehtoistoiminnasta iloa monille. Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyön vastuut ja käytännöt. Sitran selvityksiä 93
- www.kansalaisareena.fi
- www.yhteisokeskus.fi/vapaaehtoistoiminta

Lähteet

- Hirvonen, S. & Puolitaival, S. (toim.) 2018: Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018
- Laimio, A. & Välimäki, S. 2011: Vapaaehtoistoiminta kehitty
- Mäkelä, S. & Peltonen, E. 2012: Nuorten vapaaehtoistoiminnan käsikirja. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja C Katsauksia ja aineistoja 23
- Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry 2005: Vapaaehtoistoiminnan koulutusaineisto
- Taloustutkimus 2018: Vapaaehtoistyö Suomessa 2018
- Toimintaohje. Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen 2014. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Taiteen edistämiskeskus, Valo Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry
- Valliluoto, S. 2014: Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista ja esteistä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 4/2014
- Vapaaehtoistyöhön liittyvät lait Suomessa 2013. Vapaaehtoistyöhanke VETY. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
- www.europal.europa.eu
- www.finlex.fi
- www.kansalaisyhteiskunta.fi
- www.oikeusministerio.fi/kansalaisyhteiskunta-ja-vapaaehtoistoiminta
- www.prh.fi
- www.vero.fi

Kiitos
mielenkiinnostasi!